

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissvar

Kulturskoleutredningen

Riksförbundet Unga Musikanter vill härmed avlämna följande remissvar på Kulturskoleutredningens betänkande *En inkluderande kulturskola på egen grund (SOU 2016:69)*

Riksförbundet Unga Musikanter, RUM, är landets största sammanslutning för bl.a. musik- och kulturskoleelever med ungefär 40.000 medlemmar. RUM erhåller statsbidrag från MUCF som barn- och ungdomsorganisation. RUM anordnar utbildning och kulturverksamhet med inriktning på musik, kultur och föreningsverksamhet.

För Riksförbundet Unga Musikanter

Anna Edlund
Förbundsordförande

Sammanfattning

RUM anser att kulturskoleutredningens förslag i stora drag är värda att gå vidare med. Det är angeläget att **nationella mål för kulturskolan** blir föremål för ett **riksdagsbeslut**. Riksdagen bör också **uttala** att kulturskolan är ett sätt för Sverige att **uppfylla FN:s konvention om barnets rättigheter** i fråga om barnets rätt att vara delaktig i kulturlivet. RUM delar utredningens uppfattning att det är för vanskligt att gå fram med en kulturskolelag i nuläget.

Kulturskoleutredningens förslag om **ny infrastruktur** för den kommunala musik- och kulturskolan är i **stort sett bra**. I fråga om **regional samordning** är det viktigt att tänka på att olika delar av landet har **olika förutsättningar befolkningsmässigt och geografiskt**. Det är viktigt att regelverket ger den bidragsgivande myndigheten möjlighet att ta hänsyn till detta.

RUM bedömer att **tre år är för kort tid** att bygga upp en verksamhet med **nationell spetskompetens**. Det är inte fel med tanken, men för att etablera en nationell spetskompetens krävs mer långsiktighet.

RUM anser att utredningen **inte i tillräckligt hög utsträckning** tar hänsyn till **kommunernas olika förutsättningar**. Detta yttrar sig på flera sätt:

- Det är **inte** alltid möjligt att **bedriva verksamheten** på barns och ungas **fria tid**, om en med fri tid bara räknar tiden efter skoldagens slut
- Det är **inte självklart** att kulturskolan i en **liten kommun har underlag** eller resurser för att bedriva verksamhet för väldigt **många kulturyttringar**. Dessutom har barnens vecka även den bara sju dagar.
- Det är **oklart** hur kulturskolan ska kunna **tillgodose behovet av lärare** om många olika kulturyttringar ska stödjas.
- **Långsiktighet krävs** om kulturutövandet ska ge **ett livslångt värde**, och inte bara vara ett tillfälligt tidsfördriv, även om de upplevelser som kommer av detta kan vara värdefulla i sig. Även om kulturskolan ska vara flexibel och möta nya trender så måste kulturskolan också kunna vara stabil och långsiktig och ge barn en stadig grund för eget kulturutövande hela livet.
- I mycket små kommuner kanske det inte ens finns underlag för tre verksamhetsgrenar, såsom utredningen definierar en kulturskola. Dessa **kommuner bör likväl inte uteslutas** från de olika stödformer som skissas i utredningen även om de bara har en eller två pelare.

RUM anser att utredningen **inte i tillräckligt hög grad** har undersökt **förutsättningarna för orkesterinstrumenten**. En ny utredning bör därför tillsättas. Förutsättningarna för instrumentalundervisning går, upplever RUM, lite på tvärs med utredningens förslag. Det sätt på vilket instrumentalundervisning sker i dag - med enskilda lektioner - behöver nödvändigtvis inte vara dåligt eller stå i konflikt med önskan om mer gruppundervisning.

RUM anser att kulturutövandets betydelse **för barns kognitiva, personliga och sociala utveckling** bör bli föremål för en **ny utredning**. Den avgränsning som Kulturskoleutredningen har gjort är olycklig. Även om det inte är självklart att dessa aspekter ska avspeglas i Kulturskolans verksamhet så måste en förstå dem för att kunna konstatera om Kulturskolan har något att bidra till detta eller inte.

Utredningens förslag fokuserar mycket starkt på att det ska finnas en enda kulturskola som i stort sett ska kunna tillhandahålla barns och ungas hela behov av kulturutövande. Detta menar RUM är en felaktig bild. Det finns **en rad aktörer** som kan engagera barn och unga i kulturutövande. I några kommuner finns **mer än en kulturskola**. Det kan också finnas **andra institutioner** som har verksamhet för barn och unga. Föreningslivet, slutligen, är också en stor aktör på området, som dessutom har tillväxtpotential. Men det är avhängigt ett tydligt verksamhetsstöd från statens sida.

I det följande kommer RUM först att ge en allmän syn på kulturskolan och därefter kommenterar vi utredningens olika avsnitt närmre.

RUM:s syn på kulturskolan

Behovet av en kulturskolelag

RUM:s syn på kulturskolan utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter.

Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet, samt för rekreations- och fritidsverksamhet. (Artikel 31 andra stycket)

Kulturskolan är en viktig del i samhällets ambitioner att uppfylla konventionen. Det må vara kommunalt självbestämmande att inte ha kulturskoleverksamhet, men det är inte rimligt att kommunen inte vidtar några åtgärder för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt konventionen. Ett myndighetsuppdrag bör därför utgå för att särskilt granska hur kommuner, och landsting, bidrar till att uppfylla konventionen i denna del.

Barn ska introduceras i kulturutövande i tidig ålder

Musik- och kulturskolan är den viktigaste inkörporten för barns och ungas kulturutövande idag. Mycket talar dock för att en första kontakt med olika konstformer bör ske redan i förskolan. Pedagogiska metoder som exempelvis Suzuki kan ta sig an barn redan i 3-4 års ålder, alltså långt innan den blir en målgrupp för Kulturskolan idag. I vart fall för musicerande finns det ingenting som hindrar att barn redan i så tidig ålder får möjlighet att pröva sina vingar.

Kulturskolan kan vara en resurs för bättre utbildning i skolan

Likaså bör barn och ungdomar i skolåldrarna ha rika möjligheter att utöva kultur inom skolans ram. RUM är övertygat om att det är till fördel inte bara för eleverna utan även för undervisningen. Exempel på försök med estetiska läroprocesser i bl.a. Storbritannien tyder på det. Mer forskning krävs kring estetiska läroprocesser och kulturens betydelse för människans utveckling i sig.

Kulturskolan ska ha både bredd och djup

Kulturskolan ska vara en plats till fördjupning av och utövande av konstnärliga talanger. Undervisning ska kunna ske både enskilt och i grupp. Särskilt inom musikområdet är ensemblespel något som bör introduceras tidigt.

Barn och ungas egna önsknings ska tillvaratas, men Kulturskolan ska också ha ett uppdrag att visa på möjligheter till kulturutövande som barn och unga inte tänker på. Exempelvis har vi under en längre tid sett långa köer till instrument som barn ser på TV. Barn måste få chansen att hitta ett instrument som passar dem.

Gemensam marknadsföring för att nå genom bruset

Alla barn och unga bör få möjlighet att ta aktiv ställning för om de vill delta i kulturskolans verksamhet. Barn och unga kan vara förebilder för yngre och kan bidra till att fler lär sig om kulturskolans möjligheter.

Kulturskolan måste få resurser för att bli mer utåtriktad, och den måste också garanteras resurser för att kunna ta emot fler elever som blir följden av ett mer utåtriktat arbete. Barn och unga måste kunna få börja i Kulturskolan när som helst under året. Det duger inte att hamna på väntelista.

En gemensam kulturskoleportal på nätet bör tas fram av det nationella kulturskolecentret. En gemensam logotyp som kännetecken för kulturskoleverksamhet som kan användas vid sidan av den egna kommunala grafiska profilen bör tas fram.

Föreningslivet bör engageras

Utredningens tankar om undervisning i grupp lämpar sig också för ett resonemang kring föreningslivets förutsättningar. Närhelst det finns en grupp som möts stadigvarande så finns det anledning att fundera på om en föreningsbildning kan öppna ytterligare dörrar för gemensamma aktiviteter. Föreningsformen ger också barn och unga en inkörsport till föreningslivet som så mycket av svenskt samhällsliv vilar på.

Kulturskolan bör erbjuda undervisning på vanligen förekommande orkesterinstrument. Men bör överväga om orkesterverksamhet i huvudsak bör bedrivas i föreningsform med ett särskilt verksamhetsbidrag för detta ändamål.

Överlag är det svårt som förening att hitta finansiering för kulturverksamhet för barn och unga. Exempelvis kan nämnas att statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer är ett *organisationsbidrag* och har ingen särskild komponent för kulturverksamhet. Det mesta av statens och landstingens insatser är riktade till professionella utövare och de flesta kommuner verkar nöja sig med stödet till Kulturskolan, till skillnad från idrotten som vanligen har både verksamhetsbidrag och subventionerade hyror.

Elevinflytande förverkligas genom elevföreningar

Det är bra att utredningen talar så mycket om att fånga upp impulser från eleverna. Detta är förstås främst en uppgift för den enskilde läraren/ledaren och de unga, men i de större frågorna som rör kulturskolan är det lämpligt att hitta en strukturerad form för att fånga ungas åsikter. Genom att organisera sig i föreningar kan eleverna få möjlighet att arbeta mer strukturerat och långsiktigt med

inflytandefrågor. Ad hoc inflytanderåd som kallas samman termin för termin eller år för år kommer att ha en startsträcka som kan minskas genom ett kontinuerligt föreningsarbete. Även detta blir en inkörsport till föreningslivet och ett sätt att lära sig verka demokratiskt.

Kulturskolesystemet som kunskapskälla

Det nya kulturskolesystem som byggs med utredningens förslag om nationellt kulturskolecentrum, de regionala samordnarna och kulturskolorna bör få ett särskilt uppdrag att vara en kunskapskälla i fråga om hur kulturutövande påverkar barn och unga, och hur en kan ta tillvara kulturutövandets effekter på andra områden.

Även om utredningen inte gått djupare in i dessa frågor så anser RUM att det är angeläget att den kunskap och forskning som nu växer fram tas till vara. Medel bör tillföras för att kunna tillgängliggöra ny forskning till en allmän publik och inte minst i en barnvänlig variant.

Kulturskolesystemet i alla dess delar ska kunna förse alla nivåer i samhället med information om alla fördelar som finns med kulturutövande.

Kommentarer på utredningen

I det följande kommenterar RUM utredningens olika avsnitt. Numret i rubriken hänvisar till motsvarande avsnittet i betänkandet.

1. Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om ändring i förordningen med instruktion för Statens kulturråd

RUM föreslår att ett nytt stycke förs in i 11 a § mellan andra och tredje stycket
Nationellt kulturskolecentrum ska ha en allmän överblick över och sprida kunskap om kulturutövandets betydelse för barns och ungas fysiska och sociala utveckling.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet

RUM anser att det är olyckligt att sammanblanda bestämmelserna för kultursamverkansmodellen och de nya regionala samordnarna för kulturskolan. RUM menar att det inte är uppenbart att den ändring som föreslås i förordningen kommer att leda till att medel fördelas till de ändamål utredningen tänker sig.

Den ändring som föreslås i 8 § anger att bidrag ska gå till kulturskoleverksamhet med utgångspunkt i de ändamål som anges i 4 §. Denna paragraf lyder i sin tur

4 § Fördelningen av statsbidraget ska bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer.

Kulturskoleverksamhet är inte något nationellt kulturpolitiskt mål och med en strikt tolkning av förslaget behöver det i praktiken inte leda till något bidrag alls.

RUM förordar att regeringen beslutar om en fristående förordning för regional samordning av kulturskoleverksamhet.

Förordningen kommer inte att ha någon definition av begreppet "kulturskoleverksamhet".

1.3 Förslag till förordning om statsbidrag till kommuner och landsting för utveckling av kulturskoleverksamhet

RUM föreslår att 3 § ska lyda

- 3 §** Statsbidrag får lämnas till
1. huvudmän för kulturskoleverksamhet,
 2. kommuner, och
 3. landsting som samarbetar med kommuner

Anledningen till detta förslag är att några kommuner har valt att lämna över driften av kulturskolor till andra huvudmän och att det då kan vara mer lämpligt att dessa huvudmän själva söker bidraget. Det finns annars risk att den byråkratiska processen blir för lång om en kommun alltid ska vara mellanled.

Statsbidrag har i vissa fall ansetts röra en civil rättighet och kan därför vara överklagbart, se t.ex. HFD 2016 ref 49. RUM sätter därför ifråga om bestämmelsen i 12 § är giltig. Än mer akut blir frågan om överklagbarhet i fråga om beslut enligt 10 § om återbetalningsskyldighet, ty även om frågan om tilldelning av bidrag har ansetts vara vanskelig att överpröva, så är det av desto större betydelse för en bidragstagare att kunna få ett återbetalningskrav överprövat. Den mottagande organisationen kan anses ha varit i god tro och kan anses ha inrättat sig efter bidragsbeslutet. Det är högst olämpligt att den bidragsgivande myndigheten självt ska vara sista instans i ett sådant ärende.

1.4 Förslag till förordning om statsbidrag till att bedriva musik- och kulturskoleverksamhet

RUM ser ingen mening med att begränsa detta bidrag till högst 5 år som föreslås i 5 §. Det är troligt att flera kommuner även efter fem år kommer att ligga under gränsen som stipuleras i 3 § och därför skulle ha behov av mer statligt stöd.

Det maximala beloppet som föreskrivs i 6 § bör istället vara skyddat mot den allmänna prisutvecklingen och bestämmas till 15 prisbasbelopp.

RUM har samma invändningar i fråga om beslutens överklagbarhet som redovisats i 1.3

1.5 Förslag till förordning om statsbidrag till kulturskoleverksamhet med nationell spetskompetens

I § 3 finns förmodligen ett redaktionellt fel.

RUM har samma invändningar i fråga om beslutens överklagbarhet som redovisats i 1.3

2.1 Utredningens uppdrag

RUM menar att utredningen lite olyckligt har gjort en för snäv avgränsning av uppdraget. De faktorer och funktion som kulturresurs som utredningen nämner att kulturskolan har är viktiga, inte minst som motiv för kommunpolitikens vilja att finansiera verksamheten. Detta gäller nog särskilt, menar RUM, om staten nu går in och fastställer nationella mål för kulturskolan som inte tar hänsyn till dessa aspekter.

5 En inkluderande kulturskola på egen grund - utredningens grund för förslag

Orkesterinstrument

RUM konstaterar att utredningen i närmaste inte utrett frågan om hur rekryteringen av elever till klassiska orkesterinstrument kan säkras. Det finns anledning att se på det med stor besvikelse. Rekryteringen till orkesterinstrument är inte enbart en fråga om professionella orkestrars överlevnad, utan i desto större grad för det breda orkesterlivet där barn och vuxna spelar på sin fritid. Orkesterspel är en traditionellt viktig form av kulturutövande och fritidsorkestrarna är mycket betydelsefulla för det lokala musikalivet.

RUM anser att frågan bör föras över till en ny utredning och att regeringen under tiden hittar andra vägar att bromsa den negativa utveckling vi ser idag.

6 Utredningens förslag och rekommendationer

6.1 Nationella mål

Inledningsvis vill RUM understryka att det är viktigt att de nationella målen blir föremål för ett riksdagsbeslut. Det skulle ge målen den tyngd som kulturintresserade barn och unga förtjänar. Skrivningarna bör dock ha i åtanke att vissa kommuner inte driver egen kulturskoleverksamhet.

Verksamheten ska bedrivas på barns och ungas fria tid

RUM avstyrker målet att kulturskolan ska bedrivas på barns och ungas fria tid. Ett sådant mål kan komma att leda till betydande tillämpningsproblem. Många kulturskolor arbetar på så sätt att lärarna kommer dit eleverna finns och inte tvärtom. Många barn vill utöva kultur på sin fria tid, men om alternativet är att de inte alls får tillgång till kulturskolans verksamhet för att de t.ex. saknar skolskjuts, så är det att föredra att det blir undervisning. Målet att sträva efter gruppundervisning kommer i sig att driva verksamheten i riktning mot tider efter skoldagens slut, särskilt när gruppen består av elever från flera olika skolor.

RUM menar också att en måste ta hänsyn till kulturskolans förutsättningar att få fungerande lösningar för sina lärare. De tjänster som erbjuds kan i många fall vara deltidstjänster och då behöver den som ska vara lärare kunna kombinera en lärartjänst med någonting annat, t.ex. professionella musikertjänster eller lärartjänster i grundskolan.

Tre eller flera konstuttryck

RUM anser att begreppet kulturskola inte bör reserveras för de som har tre eller flera konstuttryck organiserat inom ramen för samma verksamhet. Tvärtom, även de som bara har ett eller två konstuttryck bör hädanefter räknas in i begreppet kulturskolor, så länge de följer upplägg och andra mål som föreslås i utredningen. Små kommuner ska inte behöva utestängas på grund av bristande underlag och även större kommuner som väljer att organisera kulturskoleverksamheten på olika sätt bör kunna säga att de har kulturskolor. Utbudet i kommunerna kommer dessutom ändå inte att vara standardiserat.

Hög andel pedagogiskt och konstnärligt utbildad personal

RUM vill i sammanhanget också understryka att när det gäller ledare så kan det finnas många unga vuxna som kan vara intresserade av att verka som ledare inom kulturskolans verksamhet och därmed biträda och avlasta de utbildade lärarna. Det finns många exempel från idrottsvärlden där verksamhet för barn leds eller delvis leds av äldre ungdomar och unga vuxna. Detta är en resurs som bör tas vara på.

6.2 Nationellt kulturskolecentrum

Uppgifter för ett nationellt kulturskolecentrum

RUM anser att det särskilt behövs sägas att centret ska ha en nära dialog med föreningslivets organisationer och andra intressenter på området.

Nationell uppföljning och statistik

Det nationella kulturskolecentret bör få ett särskilt uppdrag att följa utvecklingen för de vanligast förekommande orkesterinstrumenten. Med en sådan statistik som grund kan staten eller andra aktörer gå vidare med åtgärder för att långsiktigt tillförsäkra musiklivets behov av orkesterinstrumentalister.

Ledningsform

RUM förordar utredningens förslag om att ett särskilt beslutsorgan ska inrättas för det nationella kulturskolecentret. RUM ser det som naturligt att representanter för brukarna får delta i besluten.

6.4 Utvecklingsbidrag

Det är viktigt att systemet kan utformas så att inte bara de kommuner får del i detta, som satsar mest på Kulturskolan redan, och som därför har bättre förutsättningar att orka ansöka om medel.

6.11 Utredningens rekommendationer

6.11.1 Arbetssätt och verksamhetsformer som utgår ifrån barns och ungas perspektiv

Att bredda verksamheten

RUM delar uppfattningen att det är önskvärt med en bred verksamhet och många valmöjligheter på kulturskolan. Men det måste också finnas underlag för en långsiktigt varaktig verksamhet. För även om det kan gå mode i vilka kulturformer som är populära för stunden, så får det inte gå ut över redan etablerad verksamhet.

Exempelvis anser RUM att det tar flera år att etablera en så stadig grund för eget musicerande att det kan leda till ett livslångt utövande, vilket bör vara ett mål för samhället. Anpassning till nya trender bör alltså ske med en viss försiktighet, särskilt om anpassningen innebär att andra verksamheter fasas ut. Nya ämnen kan också innebära nya investeringar i lokaler och utrustning som

är lämpade för det målet. En investering i en ny gren bör s.a.s kunna betala sig genom att tillräckligt många barn och unga kan väntas vilja använda den.

Som tidigare nämnts i remissvaret anser RUM också att Kulturskolan har en uppgift att visa på den existerande verksamheten för att stödja inte bara de elever som redan valt den inriktningen, utan också lärare, lokaler och utrustning som skolan redan investerat i.

Varierad undervisning och nya verktyg

Utredningens tankar i detta avsnitt är präglade av synen att kulturskolan är den enda aktören i samhället. Helg- och lovkurser, läger- och kolloversamhet är något som traditionellt hör föreningslivet till. Särskilt läger- och kolloversamhet kräver andra kompetenser som inte nödvändigtvis finns inom kulturskolans personalgrupp, men som föreningslivet är van att hantera. Kulturskolan är en naturlig resurs i fråga om professionella och kunniga konstnärliga ledare för sådan verksamhet.

I detta sammanhang vore det en fördel om kulturskolan kunde tillhandahålla personal som en momsfri tjänst. Långt många fler uppdrag skulle kunna komma kulturskolans lärare till del om föreningslivet slapp hantera frågor om löneredovisning, skatt och moms.

6.11.2 Inkludering

Gruppundervisning som norm

RUM förordar att gruppundervisning ska vara norm i kulturskolan. Men det finns anledning att lyfta ett varningens finger för att en del barn kan ha svårt att ta till sig undervisning i grupp, åtminstone de första åren. I dessa fall anser RUM att det är bättre med enskild undervisning, än ingen undervisning alls.

RUM vill betona betydelsen av att kunna framträda som grupp och få den feedback och erkänsla som endast en tacksam publik kan uttrycka.

7 Konsekvensanalys

7.3 Nationellt kulturskolecentrum

RUM anser att det behövs ytterligare en årsarbetskraft, totalt nio för nationellt kulturskolecentrum. Denna extra årsarbetskraft bör läggas på dialog med föreningslivets organisationer och andra

intressenter på området. En hel årsarbetskraft kan synas mycket, men en måste ta hänsyn till den ideella sektorns särskilda förutsättningar, vilket kräver mycket planering och förberedelser. Men tar en sig tiden att sätta in sektorn i problemen så kommer verksamheten att bli bättre.

7.4 Bidrag till regional samordning

RUM anser att bidraget till regional samordning måste kunna anpassas till länens olika geografiska och befolkningsmässiga storlek, samt antalet kulturskoleaktörer inom länet. Det är möjligt så att 10 miljoner kronor är lågt räknat.

Någon ekonomisk motprestation från landstingen och kommunerna ska inte erfordras. Som nämnts ovan förordar RUM en separat förordning för detta bidrag och därför kan förutsättningarna för bidraget bestämmas separat från andra bidragsregler.

7.5 Utvecklingsbidrag

Ett syfte med utvecklingsbidraget måste vara att fler barn och unga ska engageras i kulturskoleverksamheten. Detta kommer med nödvändighet att kräva mer resurser från kommunernas sida. För detta måste det finnas en beredskap.

Det är inte heller önskvärt att kommunerna avstår från att utveckla sina Kulturskolor för att undvika att efterfrågan ökar på ett sätt som en inte förmår möta med nya resurser.

7.6 Tidsbegränsat verksamhetsbidrag till kulturskola

RUM föreslår att detta bidrag inte ska vara tidsbegränsat.

7.11 Konsekvenser för enskilda företag

RUM anser att det är otydligt vad som gäller när kommunen på ett eller annat sätt överlåtit verksamhetsansvaret på en eller flera andra aktörer, men fortfarande står för kostnaderna. Här tar utredningen sikte på helt fristående verksamheter, men det är inte den enda verksamhetsformen som behöver beaktas.

7.13 Förslagets övriga effekter

Även om utredningen inte gjort någon särdeles djupt dykande aktivitet så vill RUM åter hävda att kulturutövande har en positiv effekt på barns sociala och kulturella utveckling, som i sin tur har en positiv effekt på deras liv i övrigt, och därmed deras samhällsinsats.